

ТИЛ БУЮК НЕЪМАТДИР

*Тошкент тиббиёт академияси
Худоёрова Ойсоат Келдиёровна
Педиатрия, стоматология, халқ табобати,
тиббий педагогика ва сурдотаржимонлик
факултети тьютори:*

*Азизова Дилноза Курбоналиевна
Тиббий профилактика ва жамоат саломатлиги,
экология атроф муҳит муҳофазаси ва кимё факультети
Сайитмуратов Нодиржон Боймурот ўгли
402-А гуруҳ талабаси*

Аннотация: Мақолада Ўзбекистон Республикасида ягона давлат тили сифатида тан олинган ўзбек тилига алоҳида эътибор беришнинг асосий йўналишлари аниқланган. Унинг умумий қоидалари, шакл ва усуллари ўрганилган. Оила, мактаб ва маҳалланинг ўзбек тилига нисбатан масъулият туйғусини ошириш йўллари кўрсатилган. Мазкур масалани муваффақиятли ҳал этишга доир илмий - амалий тавсиялар берилган.

Калит сўзлар: Ўзбек тили, тилнинг нуфузи ва мавқеи, Тил буюк неъмат, тилни эъозлаш ва қадрлаш, тилнинг гўзал, бетакрор ва буюклиги, халқнинг муқаддас тилини асраш, тилни ривожлантириш, тил жозибаси, тилда миллий қадрият ва маданият. масъулият, ижодкорлик.

Ҳеч шубҳасиз, азалий қадриятларимиз гултожи бўлган она тилимиз асрлар синовидан безавол ўтиб келаётган буюк ва бебаҳо маънавий бойлигимиздир. Мамлакатимизда ўзбек тилининг давлат тили сифатидаги ўрни ва аҳамиятини ошириш, уни замон талаблари асосида ривожлантириш масаласини биз миллий ўзлигимизни англаш, миллат руҳини сақлаб қолиш, ёруғ келажагимизни таъминлашнинг энг муҳим омили деб биламиз. Тиббиёт Академиясида жаҳондаги қадимий ва бой тиллардан бири бўлган ўзбек тилининг обрў-эътибори ва нуфузини юксалтириш бўйича давлат тилида иш юритишга жиддий эътибор берилмоқда. Кўплаб хорижлик фуқаролар она тилимиз ва миллий маданиятимиз асосларини катта қизиқиш билан ўрганмоқда. Биз давлат тили тараққиётини жаҳондаги етакчи хорижий тиллар ва мамлакатимиздаги турли миллат вакилларининг тили ва маданиятини ривожлантириш билан боғлиқ ҳолда кўрамыз.

Аввало, шунга алоҳида эътибор бериш жоизки, ер юзида ўзбек тилида сўзлашувчи кўплаб кишиларга ва дунёнинг турли ўлкаларидаги “Ўзбек тили

дўстлари”га мамнунлигимиз ҳиссининг мавжудлигини намоён этамиз. Шон-шарафли миллатимиз, она тилимиз, давлатимиз мангу гуллаб-яшнайверсин! Деймиз. Тил буюк неъматдир, ҳар бир миллат ўз тилини эъзозласа, кадрласа, тараққиёти учун жон куйдирса, у тил гўзал, бетакрор ва буюк бўлиб қолаверади! Ҳар бир халқ азиз ва муқаддас бўлган ўз тилини асраш, ривожлантириш, жозибасини тўла намоён этиш учун ҳаракат қилади, чунки унда халқ тарихи, миллий қадриятлари, маданияти ифодаланади.

Дунёдаги қадимий ва бой тиллардан бири бўлган ўзбек тили халқимиз учун миллий ўзлигимиз ва мустақил давлатчилик тимсоли, бебаҳо маънавий бойлик, буюк қадриятдир. Ўзбек тилининг бор латофатини, жозибаси ва таъсир кучини, чексиз имкониятларини ҳис этиш, мунис оналаримизнинг аллаларини, минг йиллик дostonларимизни, ўлмас мақомларимизни эшитиш, бахши ва ҳофизларимизнинг сеҳрли кўшиқларига қулоқ тутиш энг фойдали фаолият ҳисобланади. Бугун ўзбек тили дунё ахборот маконида ҳам ўз мавқеига эга тиллар қаторидан ўрин олган. “Озод Европа”, “Америка овози”, Би-би-си”, “Эрон овози”, “ТРТ-Аваз”, “Спутник” сингари йирик халқаро ахборот маҳкамалари, радио ва телеканаллар ўз материалларини ўзбек тилида ҳам тарқатишмоқда. Халқаро спорт майдонларига кириб бораётган ўзбек кураши воситасида “чала”, “ёнбош”, “ғирром”, “ҳалол” сингари ўзбекона атамалар дунёнинг турли бурчакларида бот-бот янграйди. Ғоят кўхна ва барҳаёт она тилимизнинг қудратини халқ дostonларимиз баралла куйлаган, Маҳмуд Кошғарий бобомиз сўзма-сўз кўрсатган ва ҳазрат Алишер Навоий уни энг юксак санъат даражасига кўтарган.

Жадид боболаримиз мустамлака билан бирга бу элнинг ақлу тафаккурига, маънавиятига ва она тилига келадиган зулму ситамларни ақл кўзи билан кўра туриб шундай ўтли сатрларни битишган. Нега ўзбек тили эмас, турк тили деб ҳайрон бўлманг. Амир Темур бобомиз “Бизким, малики Турон, амири Туркистонмиз. Миллатларнинг энг қадими ва энг улуғи, туркнинг бош бўғинимиз” деб, халқимизни туркийларнинг бош бўғини деб атагани бежиз эмас, чунки шу қутлуғ тупроқлар аксарият туркий халқларнинг ота юрти, тилимиз эса ота тили ҳисобланиб келган.

Тилимиз тартиб-қоидаларига, сўз ясалиш ҳолатларига разм солсангиз, халқимизнинг жуда ажойиб бир хусусиятини намоён қилиб турганини кўрасиз. Ўзбек халқи сўзларни ҳеч қачон ҳавойи, хаёлий воқеаларга боғламайди, балки теваракда кечаётган воқелик билан бирга тасаввур қилади ва бу хусусият тилимизда жуда чиройли тарзда акс этади. Мисол учун, “Қалбимда кўёш чарақлади”, “Ҳаётимга баҳордай бўлиб келдингиз”, “Қулун бўлиб елди”, “Осмонимда ойдай балқдинг” каби иборалар бағридаги ҳам мазмунга ҳам манзарага маҳлиё бўлмай илож йўқ.

Илм-фанимиз ривожлангани сайин мамлакатимиз обрў-эътибори, тилимиз равнақи ошиб боради, албатта. Мисол учун, сўнгги технологиялар асосида ўз олимларимиз яратган “Равнақ”, “Порлоқ”, “Барака”, “Саховат” пахта навларига Ҳиндистон, Миср ҳамда қўшни давлатлар қизиқиш билдиришмоқда, бу ихтиролар олимларимиз ютуғи билан бир қаторда, тилимизни ҳам кўз-кўз қилмоқда. Шундай эзгуликларнинг барчаси “Миллий тикланишдан миллий юксалиш сари” деган ҳаётбахш шиор остида амалга ошаётгани ғурур уйғотади. “Тикланиш” сўзи – маълум сабабларга кўра қадди эгилиб қолган кишининг қад ростлашини, куч-қудратини тиклашини билдирса, “юксалиш” – улуғ марраларни забт этиш маъносини англатиши ҳаммага аён.

Янгиланишлар шиддати ва улуғ мақсадларга шайланиш жараёнлари маънавиятимизнинг, маърифатимизнинг қони-жони бўлмиш она тилимиз, давлатимиз мангу гуллаб-яшнайсин!

ОНА ТИЛИ

Ҳикматлар диёри, о, Она Тилим,
Жондай оқажаксан томирларимда.
Сен кўнглим меҳвари, сен – руҳим йўли,
Ҳар лаҳза гуллайсан сатрларимда.

Агар сен бўлмасанг, қайдадир иқбол,
Аждодсан, авлодсан, Ватансан, элсан.
Миллатни тарихлар ичидан алҳол,
Етаклаб ўтган сен – Онажон Тилсан.

Оламни ҳижжалаб ўргатган сенсан,
Дилларга туйғулар олиб кирган Сен.
Бутун бир миллатнинг манглайин силаб,
Мангу Она каби кулиб турган Сен.

Осмонлар, оламлар, тошлар, гиёҳлар...
Неки бор азал ва абад йўлида,
Неки бор... сўйлаган менга муқаррар
Сирларини фақат ўзбек тилида.

Эшқобил ШУКУР, шоир.

Тил инсон ижодиётини, унинг турфа хиллигини такрорланмас тарзда акс эттиради. Тил нафақат алоқа, зеҳн ва фикрлаш воситасидир. У дунёни қандай кўришимизни тасвирлайди ва ўтмиш, бугун, келажак ўртасидаги боғлиқликни кўрсатиб беради. Ҳар бир инсон дунёга келгандан кейин у кўплаб тилларни

билсада, унинг она тилиси ҳеч қачон йўқолиб кетмайдиган ноёб из қолдириш хусусиятига эгадир.

Бугун бизда ўз она тилимизни чуқур билиш масаласига ҳам алоҳида эътибор қаратилмоқда. Шу билан бирга чет тилларини ўрганишга зарур шарт-шароитлар яратилиши билан бирга ўз худудида истиқомат қилувчи барча миллат ва элатларнинг тиллари, урф-одатлари ва анъаналари ҳурмат қилинади. Зеро, ўз тилини ҳурмат қилган маърифатли эл бошқаларнинг она тилига ҳам чуқур ҳурмат билан қарайди. Инсон тилни қанчалик чуқур билса, унинг ички дунёси шунчалик бой бўлади.

Она тилим–онажоним тили. қалбимизга, руҳимизга кўзгу бўлган тил инсоннинг ўзидаги фикр, туйғуларини ифодалаш ва ўзгаларга инъом этиш учун берилган. Қанчалик сўз бойлигимиз кўп бўлса, бошқаларга таъсир доирамиз ва эътиборимиз шу қадар кенг бўлади. Тил биз учун фикрларимизни ифода этиш қуролидир. Тил миллионларча авлодлар томонидан яратилган тирик жондир. Тилда халқнинг бори, унинг бутун ватани гавдаланади. тил халқнинг ўтмиши, ҳозирги ва келажак авлодини буюк бир яхлитликка айлантирувчи энг ҳаётий, энг бой ва энг мустаҳкам воситадир. Тил дўстлик ва ҳамжиҳатликни қарор топтиради. Ҳар қандай халқнинг урф–одатларини билай десанг, аввало унинг тилини билишга урин деган эди пифагор. Кимки ўзга тилларни билмаса, ўз тилини ҳам яхши тушунмайди. чет тилларни билиш она тилини бойитади. Шу жиҳатдан тил бойлиги тафаккур бойлиги бўлиб, инсонни чуқурроқ фикрлашга ундайди. Тил тафаккур қуроли экан унга палапартиш муносабатда бўлиш керак эмас. Баъзан, тор доирада: ман – мен, манинг – менинг, керай – керак, уйдагила – уйдагилар каби шевалар ўрнига тўғри сўзни қўллаш мақсадга мувофиқ бўлади. бу борада ўзбек тилини жуда кучли ўқитиш керак. Тилдаги равшанлик, равшан фикр натижасидир. Равшан фикр юритган инсон равшан ифода этади. шунинг учун ҳам тил – ўзида барча барча мавжуд афзалликларни хусусан, равшанлик, аниқлик, ихчамлик, жозиба, оҳангдорликни синчковлик билан саралаб олишни ва уларни ардоқлаб янада ривожлантиришни талаб этади. Тилнинг софлиги, маъносининг аниқлиги, ўткирлиги учун курашайлик. тилнинг табиийлиги миллатнинг кучига куч қўшади. ҳаётий жиҳатдан юксак камолотга эришган ҳар бир халқнинг тили ўткир ва бой тилдир. Халқ тили қанчалик жозибали ва таъсирли ва теранлидир. халқ тили ҳамиша миллий руҳ билан чамбарчас боғланган. Шу жиҳатдан тил – миллатнинг қалби, ғурури, ғояси, туйғу, тафаккуридир. алишер навоий таъкидлаганидек, “тилинг бирла кўнглингни бир тут”. “Тилга ихтиёрсиз – элга эътибрсиз” бўлади. Тилимизнинг тўғрилиги, софлигини сақлайлик. ўз ватанимиз ва тилимизга меҳр – муҳаббатли бўлайлик.

Хулоса ўрнида айтиш мумкинки, ёшларимизда энг яхши сифат ва фазилатларни таркиб топтиришда адабиёт таълимининг ўрни ва таъсири

бекиёсдир. Ҳақиқатан ҳам илм – маърифат, адабиёт инсоннинг бойлиги бўлиб, унинг иродаси, ҳисси ва фикрларини ифодалайди, уларнинг ғоявий, маънавий тарбиясига ижобий таъсир этади. Шунингдек, реал воқеликнинг бойликлари ва ранг-баранг томонларини ҳаққоний ва юксак бадиийлик билан акс эттириш, янги, чинакам фуқаролик жамияти мазмунини зўр қизиқиш билан яққол гавдалантириш ҳамда жамиятнинг олға ҳаракат қилишига тўсқинлик қилувчи мавжуд муаммоларни бартараф этишга хизмат қилади. Инсоннинг воқеликдан ажратмаган ҳолда юксалишини таъминлайди ва унинг қалбини, бутун турмушини ўз ҳарорати билан иситади. Энг муҳими, инсонларнинг биргаликда меҳнат қилиши, бир-бирларига дўст, инсонпарвар, меҳнатсевар, фидойи, шижоатли бўлишларига ёрдам беради. Адабиётни севмайдиган, ундан завқланиб баҳра олмайдиган ким бор? Бизнинг халқимиз илм маърифатли бўлишни жуда севади. Нега деганда адабиёт ўзининг чинакам ҳаққоний ғоялари билан бизга турмуш ва меҳнатда доимий ҳамкор, ҳамнафасдир. Ундан биз ўз дунёқарашимизни англаб, эгаллаб оламиз. Меҳнат ва ижод қилишни ўрганамиз ва ахлоқий гўзалликни ўзимизда намоён этамиз. Ҳаётнинг ҳамма хурсандчилигини ижодий ҳолатда англаб етамиз. Биз энг чуқур билимларимиз ва эҳтиросли туйғуларимизни сўзда аниқ ифодалай олишга эришамиз. Шунинг учун ҳам адабиёт фикрни ифода этгувчи қурол бўлиб, халқнинг мангу битмас-туганмас бойлигидир. Унинг ҳар бир шакли инсон тафаккури ва туйғусининг натижасидир. Шу тафаккур ва туйғулар ёрдамида мамлакат табиати ва халқ тарихи ифода этилади. Илм-маърифатда халқнинг бор-йўғи, унинг бутун ватани гавдаланади. Илм - маърифат халқнинг ўтмиши, ҳозирги ва келажак авлодини буюк бир яхлитликка, тарихий, жонли бир жипсликка айлантирувчи энг бой ва мустаҳкам воситасидир. Илм – маърифатсиз на шахс, на халқ ўзининг фикр-туйғуларини бошқаларга ўтказолмайди ва келажак авлодга қолдираолмайди. Илмли бўлиш, тилни билиш дўстлик ва ҳамжихатликни қарор топтиради. Ҳар қандай халқнинг урф-одатларини билишда аввало унинг тилини билиш зарур бўлади. Кўп тилни билиш, чет тилларни ўрганиш ҳар қандай шароитда ҳам ақлни пешлайди. Айниқса, чет тилларни билиш она тилини бойитади. Шунини иккиланмасдан айтиш мумкинки, яхши, соф, бой тилда сўзлаётган одам чуқурроқ фикрлайди. Агар инсонинг сўзи ланж, пойма-пой, мужмал, қовушмаган бўлса, унинг зеҳни ҳам ўшандай бўлади. Шу боис сўзга нисбатан палапартиш муносабатда бўлиш ярамайди. Тилдаги равшанлик аниқ фикр натижасидир. Аниқ фикр эса аниқ ифодани талаб этади. Тил ва сўз аниқ ғояларга бой бўлиши керак. Инсоннинг фикри ифода этилаётган сўзлари туфайли ўзгаради. Тилдаги аниқлик ва ифодалиликка фақат оддийлик ва ихчамлик орқали эришиш мумкин. Тил – миллатнинг қалби. Тил ғоя, туйғу, тафаккурнинг жонли мужассамидир. Тилнинг жони эса унинг талаффузида намоён бўлади.

Тилимимзнинг бебаҳолигидан хайратланамиз. Деярли ҳеч бир бегона тилларнинг кўмагисиз, ўзининг туғма бойлиги билан қалбларимизга шавқ-завқ бахшида этадиган тилимизга таъзим қиламиз. Биз учун ҳеч нарса тилимиздек ажиб, мўъжизакор эмас. Шеърият учун яратилган ўзбек тилимиз ниҳоятда бой, нафис, ғоят лўнда, тиниклиги билан эътиборга молик. Унда бутун бир жумла керак бўладиган фикрни биргина сўз билан ифодалайди - қўяди. Бизнинг тилимиз-хазина, мулкимиздир. Унинг софлигини муқаддас деб билиб сақлайлик, асрайлик. Она тилимиз биз учун умумий билимдонликка эришишимизнинг бош негизи бўлсин. Ўзбек халқи ўз ватанига бўлган чинакам муҳаббатини ўз тилига бўлган муҳаббати деб биледи. Тил- бу халқнинг тарихи. Тил- бу тараққиёт ва маданият босиб ўтган йўлдир.

Ҳар қандай одам ўз маърифатини билимига қараб юқори даражага кўтариши ва нурли келажагини олдиндан кўра олиши мумкин. Маърифатли инсонлар эса маърифатли халқни ташкил этади. Маърифатли халқни эса бошқа салбий кучлар енга олмайди, яъни маърифатли халқни йўлдан оздириб ҳам, бошқа йўлга солиб ҳам бўлмайди. Чунки маърифатли халқ ўз ҳаёт йўлини ақл-идрок билан белгилаб олади ва келажакни олдиндан кўра олади. Демак, маърифатли одамларгина маънавийли, маърифатли жамият асосини ташкил этади.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Навоий А. Китоб-беминнат устоз билим ва маънавий юксалишга эришишнинг энг асосий манбаи. Тошкент: Ғафур Ғулом номидаги нашриёт-матбаа ижодий уйи, 2017. — 17-бет.
2. Мирзиёев Ш.Ҳ. Ҳаракатлар стратегияси асосида жадал тараққиёт ва янгиланиш сари. Тошкент, 2017.
3. Темур А. "Китоб барча бунёдкорлик, яратувчанлик, ақл-идрокнинг асосидир." — Амир Темур мероси, Тошкент, 2016.
4. Психология китобхонлик: методология ва амалиёт / Тошкент, 2020.
5. Ўзбекистонда китобхонликни ривожлантириш: янги янгиланишлар ва истиқболлар / Тошкент, 2019.